

Слово учаснику події/

Анатолій Савченко

Колишній член Правління Національного банку України,
директор департаменту інформатизації
Національного банку України

Будуючи вітчизняну СЕП, ми встановили низку рекордів, зокрема за строками її впровадження

Які проблеми ми хотіли вирішити в 1993 році? Треба було принципово прискорити обіг коштів, адже за відсутності ефективної платіжної системи перекази коштів тривали тижнями, існував шалений “голод” на гроші, країна переходила на бартерні відносини замість товарно-грошових. Підроблені авізо набули загрозливого масштабу. Банківська система разом з Національним банком не виконувала своєї основної функції в ринковій економіці – забезпечення грошового обігу.

What problems did we want to solve in 1993? It was necessary to accelerate funds circulation, because for lack of effective payment system funds transferring lasted several weeks; there was observed the scarcity of money, and the country was passing from commodity-money relations to barter ones. The number of false letters of advice increased at a fearful rate. The banking system and the National Bank of Ukraine neglected their main function in the market economy – money circulation ensuring.

З самого початку ми відмовилися копіювати суто транспортну систему SWIFT, яка дуже поширена у світовій практиці, ми створювали не лише транспорт, а принципово нову повноцінну електронну розрахункову систему. Готових рішень такого класу на той час не було, запозичити зі світового досвіду можна було хіба що окремі ідеї. Так, сьогодні вже мало хто пам’ятає, що поширені у світі взаємні коррахунки в Україні “не спрацювали”: перша спроба розрахунків між двома великими банками з розгалуженою мережею філій (апробована в травні 1993) виявилася невдалою через розпорощення коштів банку по сотнях коррахунків. Натомість запропонована нами модель, коли банк відкриває один-єдиний кореспондентський рахунок в НБУ, дає змогу банку проводити розрахунки через СЕП з усіма іншими банками України та їх філіями, спрямовуючи кошти в потрібну секунду в потрібному напрямі.

Практично всі питання, пов’язані зі створенням платіжної системи, нам довелося вирішувати самостійно. Наприклад, беззаперечним було те, що електронним платежам потрі-

бен надійний захист інформації. Наприкінці 1992 року ми звернулися до Служби безпеки України по допомогу з системою захисту інформації для СЕП. Проте, на жаль, допомогти нам не змогли, оскільки на той час ця організація ще не мала рішень з криптографічного захисту електронних документів. Тому НБУ підписав договір з українською компанією, яка за нашою постановкою задачі взяла на себе розроблення засобів криптографічного захисту: спочатку програмні засоби шифрування, надалі програмно-апаратні, а в 1995 році вже було реалізовано захист кожного платежу електронним цифровим підписом.

Як автомобілям потрібні шляхи, так платіжній системі потрібне транспортне середовище. Його на той час не існувало, і НБУ за кілька місяців створив власну систему електронної пошти. У рекордні строки, за кілька місяців 1993 року, було впроваджено понад 1500 поштових вузлів у банках України та підрозділах НБУ.

Крім створення самої системи, окремим неосяжним обсягом роботи було залучення до неї всіх банків дер-

2003 рік. СЕП – 10 років. Вони були першими.
Справа наліво: заступник директора департаменту інформатизації НБУ Ю.Л.Бендерський, директор департаменту інформатизації НБУ А.С.Савченко, начальник Центральної розрахункової палати НБУ І.М.Коваль, начальник управління автоматизації банківських операцій та сховищ даних департаменту інформатизації НБУ І.М.Новак, заступник начальника відділу електронних міжбанківських розрахунків департаменту інформатизації НБУ В.В.Михайлова, начальник відділу електронних міжбанківських розрахунків департаменту інформатизації НБУ Л.В.Гончаренко, начальник відділу експлуатації інформаційних систем Центральної розрахункової палати НБУ В.П.Гаврилюк.

1994 рік. Найактивніші учасники розроблення та впровадження СЕП на міжнародному семінарі з платіжних систем в Італії.

жави та їх філій: переконати, навчити, організувати, захопити... Керівництво Національного банку провело величезну роботу. Наради з організації впровадження СЕП з начальниками регіональних управлінь НБУ у травні 1993 р. і на початку жовтня 1993 р. проводив особисто Голова Правління Національного банку Віктор Ющенко. У серпні – вересні 1993 року, вже після того, як через СЕП успішно пройшли перші платежі, заступник Голови Правління Олександр Кіреєв, головний бухгалтер НБУ Віктор Кравець і я, начальник управління комп'ютерних технологій, провели наради в усіх регіонах України з керівниками та головними бухгалтерами банків, під час яких ставили їм чіткі завдання з організації, навчання, тестування та впровадження нової системи. Пригадую, з відряджень не вилазили. За два-три місяці ми фактично змусили десятки тисяч фахівців комерційних банків освоїти засоби електронної пошти і СЕП. Завдяки цій активній позиції НБУ з серпня до грудня 1993 року всі банки, усі їх філії приєдналися до роботи в СЕП. І в 1994 рік Україна вступила без паперових авізо! Почалася ера електронних розрахунків!

За строками розроблення та впровадження електронної платіжної системи спеціалісти Національного банку побили всі рекорди. Навіть в економічно розвинутих країнах на вирішення аналогічних завдань йшли роки. Здобутки українських фахівців цілком заслуговують на відзначення в Книзі рекордів Гіннеса.

Коли в 1994 році на семінарі в Міжнародному валютному фонді я доповідав, як працює СЕП в Україні, слухачі були здивовані: чому ваша техноло-

гія набагато складніша, ніж в європейських системах? І як ви досягаєте таких обсягів платежів у такому середовищі – на найдешевших “персоналках”, на комутованих каналах? Так, недосконалість техніки та каналів зв'язку ми переборювали посиленням захистом інформації, механізмом кви-

2013 рік. Працівники департаменту інформаційних технологій, управління захисту інформації та Центральної розрахункової палати – спільна справа об'єднує людей.

танцій, контролем доставки повідомлень, кількарівневими бухгалтерськими методами контролю. Гроші не могли вийти з точки А і не дійти до точки Б. Так, за рахунок цього наша система складніша, ніж традиційні західні системи. Але вона працювала попри недосконалість техніки і каналів зв'язку, втрати електроживлення в регіонах, стихійні лиха... Зараз можна сказати, що за 20 років у СЕП не пропало жодної копійки.

Пригадую, восени 1995 року консультанти міжнародної організації “РА Consulting Group” з Лондона провели комплексне обстеження платіжної системи України. Вони відзначили високий рівень програмно-

технічних рішень та відповідність існуючої системи міжбанківських розрахунків поточним потребам України (National Bank of Ukraine Electronic Payment System Development. Assessment of the Current Electronic Payment System and Future Development Needs. PA Consulting Group, 27 October 1995).

Наступного року з нашою розробкою ознайомилися фахівці Добровольчого корпусу фінансових послуг, котрі також були вражені високими темпами розвитку СЕП, про що йдеться в листі на адресу НБУ.

Упровадження СЕП мало не тільки величезний економічний ефект, адже обіг коштів у реальному секторі економіки незмінно зростає після кожної модернізації, створена нами система докорінно змінила структуру банківської системи України, взаємовідносини між суб'єктами господарювання. Реалізацію нашого проекту незалежні експерти порівнювали за своїми масштабами і значенням для держави із запуском космічного корабля чи будів-

ництвом великого заводу. Витрати країни на створення СЕП були мінімальними, оскільки більшість робіт лягла на плечі НБУ та учасників СЕП.

Звісно, з тих часів багато чого змінилося. СЕП постійно модернізується, розвивається, зараз СЕП-2 працює на потужній техніці, сучасних СУБД, час проходження платежів скоротився до хвилини, а то й секунд. Проте не змінилася сама ідея, технічна ідеологія, що була з самого початку закладена в СЕП її засновниками – фахівцями Національного банку. □

Фото Владислава Негребецького

та з архівів “Вісника НБУ” і розробників СЕП.